

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ И СПОРТ”
КАТЕДРА „СПОРТ”**

ЕКАТЕРИНА ЖИВКОВА ДЕЛИВЕРСКА

**КОМПЕТЕНЦИИ И ПРОФИЛ НА СПОРТНИЯ
АНИМАТОР**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и
научна степен „доктор“

Област 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2. Педагогика
(Теория и методика на физическото възпитание
и спортната тренировка, вкл. лечебна физкултура)

**НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
проф. д-р Стоян Иванов**

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 25.11.2014 г. от 13.30 ч. в ЮЗУ „Неофит Рилски”, УК 1, зала 412, ул. „Иван Михайлов” № 66, 2700 Благоевград.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност и значимост на изследваната проблематика

Днес в туристическата индустрия отделните фирми, предлагащи спортно-анимационни продукти и услуги, все повече залагат на интелигентността, сигурността и взаимното доверие между участниците в процеса на задоволяване потребностите на туриста, което от своя страна извежда на преден план **ролята на спортния аниматор, като основен субект на спортната анимация в туризма**. В допълнение, глобализацията на световната икономика прави туристите мобилни и все по-самостоятелни в процеса на избор и вземане на решение сред разнообразието от различните видове туристически услуги, което прави спортната анимация основа за подобряване на тяхното качество и конкурентното предимство на дестинациите.

В отговор на ръста на продуктите и технологични иновации, в туристическия бизнес се налага тенденцията за „професионализиране“ като предпоставка за успешното му развитие. Всяка една държава проектира и реализира обучението на туристическите кадри, в частност спортни аниматори, съобразено със специфичните ѝ нужди и целящо постигане на желаното конкурентно предимство в най-перспективните му направления и продуктови линии на целевите пазари и сегменти потребители. Повишаването квалификацията и професионалната подготовка на кадрите е практика в страните с развит туристически сектор, като големите туристически корпорации и вериги прилагат собствен подход към подбора, обучението и развитието на собствените си кадри. От друга страна постоянната модернизация и разнообразяване на продукта и сектора като цяло, води до рязко увеличаване на изискването към продуктивността и компетентността на заетите в туризма.

От първостепенно значение за **конкурентоспособността** на всяка туристическа организация е способността ѝ да дефинира ролята на всеки един служител, което ще доведе до неговото интегриране със стратегията, целите и крайните резултати. Този процес на управление на трудовото представяне създава условия за получаване на добавена стойност от човешките ресурси, проектиращи и реализиращи дейностите и гарантиращи качество на предлаганите продукти. Туристическите кадри трябва да бъдат не само квалифицирани, но и компетентни и именно това е другата важна предпоставка, свързана с

конкурентоспособността на организацията, като цяло и на услугата и продукта конкретно. В условията на все по-сложна работна среда компетентният служител е този, който успешно ще се справи с възникващите предизвикателства, базирайки се на личния си професионален потенциал, качества и способности, придобити чрез обучение и практика.

Диференцирането и дефинирането на компетенциите е подход, който от една страна позволява на туристическите организации прецизно да определят изискванията към кадрите, съобразно заеманата от тях длъжност, а от друга да преценят несъответствията между тези изисквания и реалната степен на готовност на служителите им да изпълняват професионалните си дейност.

От друга страна през последните десетилетия образованието се превърна в стратегическа задача за постиндустриалното общество, от решаването на която зависи не само развитието на съвременния човек, а и на цялото човечество, неговият духовен, социален и икономически напредък, защото са предявени нови, все по-високи изисквания към личността, към нейните видове компетентност, разглеждани най-общо като възможности за създаване и овладяване на нови културни ценности и технологии, за бърза и успешна реализация в динамично изменящата се социална среда. Това налага за приоритетни съответни личностно-дейностни цели на съвременното образование, което се разглежда все повече като продължаващо, непрекъснато и отворено за всички и главен фактор за преодоляване на противоречия от различен характер. Тази непреходна актуалност на образованието, дава основание да се търсят пътища за неговото превръщане в съзнателна, активна, мотивирана, творческа и личностнозначима дейност.

2. Методологическа определеност на научното изследване

Извеждането на основните методологически категории заема централно място във всяко едно научно изследване и дават възможност за непрекъснатост на методологическата рефлексия на изследователя.

ОБЕКТ: *Спортно-анимационната дейност и възможностите за нейната образователна и квалификационна професионализация, с цел осигуряване на конкурентно предимство в туризма.*

ПРЕДМЕТ: *Компетентностният профил на спортния аниматор, структурно-функционално интегриращ професионалните компетенции в спортно-анимационната дейност.*

ЦЕЛ: *Диференцирането и дефинирането на ключовите компетенции на спортния аниматор за разработване на интегриран концептуален компетентностен модел в неговата дискриптивна и нормативно-дейностна същност, операционализиран чрез професионалния му профил, гарантиращ конкурентно предимство и качество на спортно-анимационната дейност.*

За постигане на така формулираната цел е необходимо да бъдат решени следните **ОСНОВНИ ЗАДАЧИ:**

- ✓ Да се изясни същността на спортно-анимационната дейност като фактор, гарантиращ конкурентно предимство в туризма.
- ✓ Да се проучат и представят добрите практики по подготовката, подбора и реализацията на кадрите в областта на спортната анимация.
- ✓ Да се анализират актуалните идеи на компетентностния подход и да се приложат неговите възможности за проектиране на компетентностни модели, дизайн на образователната среда и изисквания относно квалификацията на спортния аниматор.
- ✓ Да се изследват факторите, процесите, нагласите и експертните позиции за осъществяване на управленски, организационни и реализационни механизми на професионална квалификация, образование и кадрови подбор за развитие на спортно-анимационната дейност.

За **ТЕЗА** на изследването е изведено твърдението, *че конкурентоспособността на туристическия продукт, като цяло се детерминира от качеството на спортно-анимационния продукт, като неразделна част от него, което от своя страна се предопределя от компетентността (като личностно качество) и компетенциите (като нормативни изисквания) на спортния аниматор, произтичащи от неговата образователна подготовка, подбор и професионална реализация в сферата на спортно-анимационната дейност.*

3. Методи и организация на изследването

Теоретико-експерименталният характер на изследването предполага използването на богат набор от методи: **теоретичен анализ, синтез, обобщение, структурно-функционално моделиране, анкетиране, интервюиране и експертна оценка, целенасочено (изследователско) наблюдение, математико-статистическите методи.**

Цялостното изследване е проведено в рамките на няколко **ЕТАПА:**

- **Теоретико-концептуален етап**, който включва: наблюдение на практиката в областта на спортната анимация; проучване на литературни източници по проблема с цел определяне на основните параметри на изследването; изграждане на авторската концепция; операционализация на възможностите за реализиране на изследователската програма.
- **Емпирично-изследователски етап**, свързан с уточняване на дизайна и провеждане на емпиричното изследване с различните целеви групи (контингент на изследването) – спортни аниматори с опит над 5 години; спортни аниматори със стаж до 5 години; експерти – преподаватели от висши училища с компетентност в предметната област; потребители на кадри - собственици на фирми, развиващи спортно-анимационна дейност.
- **Заключително-резултативен етап**, който се състои в: обобщаване на събраните емпирични данни; статистическа обработка и интерпретация на получените резултати от изследването; извеждане на система от изводи и конкретни предложения за оптимизиране на спортно-анимационната дейност.

Дизайнът на цялостното изследване включва няколко равнища на теоретично и емпирично проучване и анализ в рамките на следния **КАЛЕНДАРЕН ГРАФИК:**

- *Теоретико-концептуалният етап* от изследователската програма е реализиран в рамките на периода април 2011 г. – март 2012 г.
- *Етапът на емпиричното изследване* включва няколко подетапа:
 - пилотно изследване и апробиране на инструментариума (март – април 2012 г.);
 - основно изследване (септември 2012 г. – септември 2013 г.);
- *Заключително-резултативният етап* от изследователската програма е реализиран в рамките октомври 2013 г. – август 2014 г.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от увод (9 стр.), изложение в три глави (150 стр.), заключение (5 стр.) с общ обем от 164 стандартни страници основен текст, списък на използваната литература (8 стр.) и 4 приложения (10 стр.). Използваните таблици са 6, а фигури – 15. Библиографската справка включва 130 литературни и други информационни източници, от които на кирилица 81 (70 на български езици 11 на руски език), 45 на латиница (22 на английски език и 23 на немски език) и 4 интернет сайта.

2. Кратко изложение на съдържанието на дисертационния труд

В § 1.1.1. **Туристическата дейност и продукт – конкурентни основания за качество** се разкрива същността на продукта като резултат от специално организирана и целенасочена система от дейности. Съвременните измерения на качеството в туризма са пряко свързани с възможността за изясняване на връзките в основната релация „конкурентоспособност – качество - туристически продукт”. Качеството на туристическия продукт от гледна точка на крайния потребител е до голяма степен субективизирано имайки предвид разнообразието от потребностите им и от туристическите дейности.

Спортно-аниматорската дейност като такава в голямата си степен се припокрива с тези разбирания относно резултатите от нея като спортно-анимационен продукт, защото в повечето случаи за качеството ѝ потребителите съдят на базата на собствените си субективни представи, а това от своя страна обуславя и непрекъснато повишаващите се изисквания към качеството на подготовката на субектите, които я реализират.

Човешкият ресурс е основен за качеството и конкурентоспособността в туризма. Свидетелство за това е и разбирането, **наложено** в последните години, относно диференцираната оценка от страна на клиента по отношение на качеството на туристическия продукт като резултат и едновременно с това на човешкия ресурс (субектите), отговорни за това качество. Въпреки, че тази оценка е изключително затруднена предвид факта, че туристическите продукти много често се употребяват едновременно и

се осигуряват от много и различни субекти е и основанието за непрекъснатото търсене на възможности за подобряване на професионалните компетенции на субектите, реализиращи конкретни дейности (в частност спортните аниматори).

Въпреки, че категорията качество на туристическия продукт е доста динамична и основана на релацията „удовлетворените потребности са основа за възникването на нови по-високи потребности”¹ търсенето на пътища за подобряване на професионалните компетенции на субектите (в случая спортните аниматори) и включването им в различни форми на квалификационна дейност, съобразно нарастващите потребности на потребителите, е определящо за ефективното реализиране на преките им професионални задължения. Всичко това кореспондира с идеята за т. нар. „човешка надеждност” и възможностите за констатиране и отстраняване на грешки от страна на субектите, организиращи и реализиращи дейността, така че да се постигне задоволително качество на предлаганите туристически продукти.

В научната литература съществуват различия относно интерпретацията на качеството на туристическия продукт и обстоятелствата, от които то се влияе, което е основание и за разработването на различни модели за неговата оценка. Без претенции за изчерпателност в подпараграф **1.1.2. Модели за оценка качеството на туристическия продукт** са разгледани по-популярните такива, а именно: на Майер/Матмюлер, на Грьонроос, на A. Parasuraman, V. Zeithaml и L. Berry – моделът SERVQUAL и на В. Мюлер. Изследователите и на четирите модела извеждат четири характеристики на качеството на туристическия продукт: *качеството на клиента, качеството на субектите (производителите на туристически продукти), качеството на процеса и качеството на резултата.*

Оценката на качеството дава възможност за набелязване на мерки за управление на конкурентоспособността в туризма. Туристическият продукт в най-общ план може да притежава по-малка, равностойна или по-голяма конкурентоспособност в зависимост от степента, в която задоволява потребностите на потребителя, съпоставен с аналогични продукти на конкуренти.

¹ Рибов, М. (2003) а. Туризмът в ерата на качеството. Изд „Тракия – М”, София.

Спортно-анимационният продукт като туристически такъв се отличава с голямо разнообразие, което от своя страна затруднява определянето на функционалната му конкурентоспособност, която е определяща по отношение проблематиката в настоящия дисертационен труд. Важно е да изтъкнем, че той притежава такава, ако по отношение на главната функция съответства на продуктите, които се предлагат от субектите конкуренти, но се различава от тях по начина и качеството си на предлагане. Тъй като за спортно-аниматорската дейност е характерна голяма комбинативност на поддейностите в нея, за функционалната конкурентоспособност на нейния продукт е определящо качеството на човешкия ресурс, който я реализира. От друга страна това кореспондира пряко с възможностите за качествена и количествена оценка на конкурентоспособността на туристическата дейност и теориите за човешкия капитал, където основна е визията, че качеството на процесите е в пряка зависимост от качеството на човешките ресурси, които са решаващ фактор за успеха на дейността. Ето защо образователния и квалификационния ценз на спортния аниматор, като основен субект на дейността, е в пряка връзка с конкурентоспособността ѝ и е определящ за нейното конкурентно предимство.

В параграф **1.2. Спортно-анимационният продукт като фактор за повишаване качеството на спортно-анимационната дейност** е направен кратък исторически преглед на възникването и развитието на туристическата анимация като допълнителна услуга и мощен фактор за привличане на туристи и повишаване степента на тяхната удовлетвореност от оползотворяване на свободното им време. Въз основа на кратката историческа ретроспекция може се обобща, че възникването на анимацията е свързано с промени в мотивите и ценностната система на туристите.

Явлението „анимация“ е разгледано подробно (§ **1.2.1. Същност на релацията туристическа – спортна анимация**) като се посочва, че в литературата, посветена на туризма, не съществува унифицирано определение за понятието „анимация“. Някои автори разглеждат анимацията като „дейност, която включва както самия процес, така и съдържанието и резултатите от него“². Разглеждайки я като „специфична услуга, при която чрез активното участие на туристите в програми, осигуряващи физическото, социалното и интелектуалното

² Finger-Benoit, C. (1993). Sportanimation zwischen Zustimmung und Widerspruch. In: Wilken, T., H.-J. Neuerburg, K. Fehres, N. Sperle (Hrsg.). Sport im Urlaub. Aachen. 111-122.

развитие на личността”, В. Кръстева допълва, че „подобрява качеството на туристическото обслужване”³.

Като *съставна част на туристическия продукт анимацията* засяга както съдържанието му, така и формата на неговото предлагане, внася промени в методите и средствата на неговата реализация и не на последно място в мисленето и професионалното поведение на обслужващите кадри. Всичко това превръща анимацията в нов начин на производство на туристически услуги, който посредством една по-различна технология, води до тяхното по-високо качество.

Ключът към успеха за всяка една туристическа фирма е анимацията като „най-важна съставна част на туристическия продукт”⁴ и е „израз на висока степен на професионализъм на аниматора”⁵.

Изхождайки от факта, че в литературата не съществува еднозначно определение относно **туристическата анимация** и обобщавайки всичко казано до тук можем да заключим, че *тя е целенасочен процес, реализиран от конкретни субекти в специално организирана среда чрез дейности, гарантиращи удовлетворяване потребностите на туристите от физическа активност, творческа изява, нови познания и общуване, като активизира участието им в анимационни програми за постигане необходимото качество на анимационния продукт (резултат).*

Възприета в туристическата терминология и заемаща важно място в теорията и практиката на туризма и свободното време, днес анимацията се свързва преди всичко с представите за една активна почивка, изпълнена с приятни преживявания и наситена с положителни емоции.

С различна степен на обобщеност и изчерпателност различните автори предлагат множество **класификации на видовете анимация в туризма**, съчетавайки различни съдържателни акценти от анимационните дейности. Авторите класификации са условни, тъй като нейната практическа реализация се извършва като комплексен процес, чиито синтез можем да намерим в различните анимационни програми.

³ Кръстева, В. (1985). „Съдържание и цел на туристическата анимация”. Сп. Научни доклади, Златни пясъци, с. 322.

⁴ Гаранин Н., И. Булыгина. (2004). Менеджмент туристской и гостиничной анимации. Советский спорт, Москва.

⁵ Гърков, В., Д. Боянов, Л. Терзиева. (2012). Спортна анимация – формиране на спортния анимационен продукт. Спортна анимация в планинския туризъм. Изд. НСА „Васил Левски”, София.

В коментираниите класификации всички автори отделят внимание на **спортната анимация** като част от туристическата такава предвид критерия „интереси на туристите”. Това е основание за търсенето на възможности за характеризиране и усъвършенстване на спортно-анимационната дейност като неотменна част от анимацията в туризма.

Расте делът на хората, търсещи и избиращи дестинация за своята ваканция според възможностите, които се предлагат за упражняване на предпочитан вид спорт. В отговор на това търсене се обособява **спортната анимация** в туризма като отделно направление, чиято основна цел е да удовлетвори потребностите на туристите от преживявания и емоции, но които да бъдат породени чрез спорта.

Изяснявайки същността на спортната анимация П. Динев и Сн. Томова я определят като „съвкупност от различни услуги, необходими за поддържане на физическата дееспособност и здравния статус на потребителите”⁶. Тя е „глобалната концепция за дизайн и подреждането на спорт и физически действия по време на почивка”⁷.

Базирана на доброволното и активно участие на туристите в общите дейности (активитети), спортната анимация се явява източник на двигателна активност, на забавление, на нови социални контакти, на физическо възстановяване и пряк допир с природата като „определящи са нуждата от разнообразие и стимулация за двигателната активност”⁸.

Характерно и за трите направления на спортната анимация (*спортно, спортно-рекреативно и спортно-развлекателно*) е, че съдържат в по-голяма или по-малка степен следните три основни момента: **поддържане или повишаване на физическата дееспособност, на здравния статус и провеждане на спортно обучение.**

Спортната анимация има подчертан доминантен характер в сравнение с останалите видове анимация и „се отличава с най-високо факторно тегло от класифицираните видове анимации за конкурентоспособността на туристическия продукт”⁹. Това се дължи на разнообразието от спортове и спортни игри, влизащи в структурата

⁶ Динев, П., Сн. Томова. (2001) Спортна анимация. Унив. изд ИУ - Варна.

⁷ Finger-Benoit, C. (1993). Sportanimation zwischen Zustimmung und Widerspruch. In: Wilken, T., H.-J. Neuerburg, K. Fehres, N. Sperle (Hrsg.). Sport im Urlaub. Aachen. 111-122.

⁸ Димитрова, Б. (2003). Спортна анимация във водна среда. НСА, София.

⁹ Малчев, М., Сн. Томова, Л. Петров, Н. Йорданова. (2005). Теоретични основи на спортно-анимационната дейност. // Спортна анимация в туризма, ММС, НСА, София, с. 14-17.

на анимационните програми, което от своя страна допринася за повишаване привлекателността на целокупния туристически продукт, а оттам и на неговото качество. Поради тази причина спортната анимация е неотменима съставна част в концепцията за анимация на всяка туристическа организация.

В анализите относно същността на анимационния процес (в конкретния контекст спортно-анимационния) съществено място наред с целите, дейностите, средата, потребностите и субектите, заема и **анимационният продукт (§ 1.2.2. Спортно-анимационен продукт и добри практики за реализиране)**. Той влиза в състава на туристическия продукт като неделима негова част, защото обогатява съдържанието му посредством качествата, които анимацията му придава.

При създаването на анимационен продукт трябва да бъдат отразени и желанията и предпочитанията на съвременните туристи, които бързо се променят, което допълнително затруднява обстановката. От друга страна, възникнал в резултат на изискванията на пазара, анимационният продукт е достатъчно гъвкав към промените в потребностите и технологиите и в това се крие и едно от конкурентните му предимства. Той е „комплекс от материални, персонални и организационни условия, съприкосновението на които с клиентите има за резултат определен вид физическа, умствена или психическа активност, пораждаща положителни емоции, наслада и удоволствие”¹⁰. Тази дефиниция може да бъде съотнесена и към спортно-анимационния продукт. В разгледаните добри практики на немския концерн TUI, ваканционните селища на Клуб Медитеране, немския туроператор 1-2-Fly, Клуб Робинзон (Club Robinson), на хотелските вериги - (RIU Hotels & Resorts) и „Iberostar Hotels and Resorts” основно е присъствието на спортната анимация, като основна за цялостната анимационна дейност, което е основание да се твърди, че тя сама по себе си може да се разглежда като част от стандарта на анимационния продукт.

Компетентностният подход в образованието и подготовката на кадри е основополагащ както по отношение на дефинирането на основните ключови компетенции, необходими за тяхната професионална реализация, така и по отношение на дизайна на образователната среда, гарантираща формирането и развитието им (§ 1.3. Компетентностният подход в съвременната образователна и

¹⁰ Кръстева, В. (1985). „Съдържание и цел на туристическата анимация”. Сп. Научни доклади, Златни пясъци, с. 322.

професионална среда). За настоящото изследване е важно, че с помощта на компетентностния подход и разработването на компетентностни модели и профили е възможно да се повиши квалификацията и подобри професионалната подготовка на специалистите (в случая спортни аниматори), които предполагат не просто готовност за действие, а изискват проявление на творчество, умения за вземане на решения и планиране, отговарящи на работата в съвременните условия на динамично изменящи се изисквания относно професионалната им реализация.

Компетентностният подход е свързан с понятията „компетентност” и „компетенция”, същността на които е подробно разгърната в подпараграф **1.3.1. Методологическа определеност и същностни характеристики**. За целите на дисертацията е обобщено, че с понятието „компетенция” се обозначават някои изолирани, предварително зададени изисквания, нормативно регламентирани, докато „компетентността” е следствие от развитието на индивида, негова личностна характеристика, съвкупност от знания, умения, гъвкаво мислене и обобщение на личностния опит. *Така компетентността е преди всичко е субективна и личностна, докато компетенцията – обективна и нормативна характеристика на човешката дейност*¹¹.

Предвид изследователските намерения и дизайна на научното изследване от съществено значение е възможността за класификация на компетенциите, като нормативни изисквания относно определена професия (§ **1.3.2. Класификационни подходи – речници, клъстери, компетентностни модели**). Компетенциите са капитал за компанията, който е свързан с особеностите на кадрите в контекста на спецификата и организационната фирмена култура. За ефективното управление на човешкия потенциал и с цел да се обезпечи успешното разгръщане на компетентностния подход, се конструират интегрирани съвкупности от взаимно допълващи се компетенции, които в теориите за управление на човешките ресурси са известни като „компетентностни модели”. Компетентностният модел създава стабилна връзка между организационните ценности и изискванията към конкретните служители, защото всеки един от тях има ясна представа какво се изисква от него на дадена позиция. От друга страна разработването на

¹¹ Цанков, Н. (2013). Компетентност за познавателно моделиране (дидактическа конкретизация и развитие). Издателство „Авангард Прима”, София.

компетентностни модели е важна предпоставка за изграждането на стабилна връзка между образованието и бизнеса, гарантираща успешното кариерно и личностно израстване на отделния индивид.

Необходимостта от гарантиране на качествена подготовка за професионален труд налага институциите, организиращи и реализиращи обучение за придобиване на квалификация по професии, да се придържат към изискванията на пазара на труда относно професионалните компетенции (знания, умения и професионално-личностни качества), отговарящи на съответната професия. В **подпараграф 2.1.1. на Втора глава** е анализирано **нормативното осигуряване и регламентиране на подготовката в областта на спортната анимация, а институциите, осигуряващи образователната подготовка на спортни аниматори** в лицето на няколко висши училища е обект на § 2.1.2.

Днес човешкият фактор е определящ по отношение на основните характеристики на туристическия продукт, защото участва в цялостния процес, свързан с неговото създаване и реализиране (§ 2.2. **Човешкият фактор и неговата роля в областта на спортната анимация в туризма**). Следователно налагането, утвърждаването и конкурентоспособността на всяка една дейност в туристическия бизнес е свързано с образованието, професионалната подготовка и личните качества на реализиращите я кадри. Тенденциите в развитието на туристическата анимация еднозначно извеждат на първи план човешкия ресурс като решаващ за нейната ефективност и търсене. Достигането на високо качество на спортно-анимационната дейност е дълъг и труден процес и зависи в най-голяма степен от непрекъснатото придобиване на нови знания, умения и компетенции, които оформят облика на съвременния компетентен спортен аниматор.

В **параграф 2.3.** е разработен **Структурно-функционален модел на компетенциите на спортния аниматор**, систематизиращ основните изисквания към спортните аниматори (отразени чрез техните компетенции), произтичащи от преките им дейности (Таблица 1).

Таблица № 1. Структурно-функционален модел на компетенциите на спортния аниматор

№	КЛЪСТЕР	КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦИЯ
1.	Корпоративна култура	<ul style="list-style-type: none"> • Принадлежност към професионална общност и професионална лоялност • Поемане на отговорност • Ефективна обратна връзка

		<ul style="list-style-type: none"> • Постигане на резултати
2.	Иновативно мислене и проактивни качества за реализация	<ul style="list-style-type: none"> • Лична ефективност • Самоусъвършенстване • Непрекъснато учене и развитие
3.	Работа в екип	<ul style="list-style-type: none"> • Готовност за споделяне на знания и опит • Адаптивност и гъвкавост • Координация и синхрон с колеги • Поддържане на сътрудничество с членовете на екипа • Самоконтрол • Издръжливост на стрес и напрежение
4.	Стратегическо мислене и ефективност на дейността	<ul style="list-style-type: none"> • Планиране и организиране на дейността • Осигуряване качество на работа • Вземане на решения и решаване на проблеми • Управление на конфликти • Управление на времето и лична производителност • Управление на материални ресурси
5.	Комуникативни компетенции	<ul style="list-style-type: none"> • Комуникация на чужд език • Общуване • Справяне с възражения и оплаквания
6.	Толерантна среда	<ul style="list-style-type: none"> • Междукултурна толерантност • Етичност и лоялност
7.	Дигитални компетенции	<ul style="list-style-type: none"> • Компютърна грамотност • Работа с база от данни • Ползване на софтуерни продукти
8.	Спортна образованост и физическа подготвеност	<ul style="list-style-type: none"> • Владее на вид спорт • Адаптирана спортна дейност • Спорт за всички • Грижа за здравето и безопасността на туристите

Принадлежността към професионална общност и професионалната лоялност на спортния аниматор като част от корпоративната му култура са пряко свързани с осигуряването на необходимия синхрон и координация в рамките на екипа и извън него. Изискваните умения са:

- Проява на активност и осъзната необходимост от непрекъснато актуализиране на знанията относно дейностите, гарантиращи необходимата координация за успешното реализиране на качествена спортно-анимационна услуга;
- Рефлексия върху собствената дейност и споделяне на ситуациите, създаващи условия както за нейното качествено реализиране, така и на проблемните полета, които му противостоят;
- Осигуряване на завършеност на предлаганите спортно-анимационни услуги както по отношение на удовлетвореността на клиентите, така и в синхрон с визията на организацията за постигане на необходимото качество и гарантиране на конкурентоспособността ѝ.

В синхрон с изследователските намерения и съобразно анализите относно дизайна на компетентностни модели с различна степен на обобщеност е необходимо ясното диференциране на умения, осигуряващи ориентираността на дейностите към оптималното **постигане на резултата**. За дейността на спортния аниматор основните умения в този контекст са:

- Фокусиране върху крайните цели и активно действа и съдейства за постигане на максимален резултат;
- Анализиране на текущото изпълнение на целите на всеки един етап от спортно-анимационната дейност с цел нейното непрекъснато синхронизиране, гарантиращо изпълнение във възможно максимален обем и качество;
- Самостоятелно открива нови възможности за подобряване на резултатите и действа в посока тяхното адаптиране за превръщането на спортно-анимационния продукт в конкурентно предимство;
- Демонстрира постоянна позитивна нагласа независимо от възникналите проблеми в хода на спортно-анимационната дейност, възприема трудностите като предизвикателство и стимул за непрекъснато усъвършенстване и професионален резултат.

Другата ключова компетенция на спортния аниматор, интегрирана в иновативното му мислене и проактивни качества за реализация, е

свързана със стремежа за *самоусъвършенстване* и свързаните с това умения, които той трябва да притежава, а именно:

- Своевременно се информира за новостите в собствената област, прави оценка, за да отсее тези от тях, които са полезни за организацията и ще доведат до подобряване качеството на спортно-анимационната дейност;
- Постоянно търсене на възможности за усъвършенстване на методите и организацията на спортно-анимационната дейност и подпомага тяхното успешно внедряване;
- Използване на всяка възможност за обучение с цел непрекъснато повишаване на професионалната компетентност.

Качественото реализиране на спортно-анимационната дейност е невъзможно без да е спазено условието реализиращите я субекти да **работят в екип**. За пълноценното функциониране на екипа между неговите членове е необходимо да има синхрон и координация, които от своя страна ще доведат и до адаптивност и гъвкавост при справяне с непредвидени ситуации.

Съществена е ролята на спортно-анимационните дейности за формиране на положително отношение у туристите към спорта и физическите упражнения и поддържане на тяхното здраве. Основните дейности със спортно-педагогическа насоченост в анимацията са игрите и техните разновидности, а именно: *подвижни, спортно-подготвителни и спортни игри*. Те са средствата на спортната анимация, а тяхното познаване определя степента на спортната образованост на аниматора, която изисква:

- прецизно ранжиране на отделните активитети, включени в спортно-анимационните програми, съобразено с техните специфични особености;
- стриктно спазване на физиологичните, педагогическите и дидактическите принципи за качествено провеждане на отделните спортно-анимационни дейности;
- непрекъснат контрол на основните компоненти на натоварването.

Спазването на правилата за безопасно провеждане на спортно-анимационните дейности е част от компетенциите на спортния аниматор и е свързано с уменията му да:

- изпълнява професионалните си задължения в пълно съответствие с изискванията на всички правила, процедури и инструкции, които касаят човешкото здраве и безопасност;
- поддържа сигурна и безопасна среда за спортно-анимационните активитети;

- оказване на първа долекарска помощ, ако се налага, като запазва спокойствие.

Глава трета е посветена на **профила на спортния аниматор** и представя емпиричното изследване и резултатите, получени чрез него. **Дизайнът на изследването (§ 3.1.)** в най-общ план представя изследователската стратегия, която очертава генералната ориентация, специфичните методи и процедури при набирането на информация и нейния последващ анализ. Цялостното емпирично изследване включва провеждането на анкетиране с целевите групи, интервюиране и експертна оценка.

Контингентът на изследването - целевите групи (§ 3.1.1.) са подбрани съобразно основния замисъл на дисертационното изследване, а именно връзката на разработването на компетентностния профил на спортния аниматор, като система от професионални компетенции и роли свързани с: **подготовка** на спортни аниматори (образование, квалификация), **подбор** на спортни аниматори и **професионална реализация**. Четири са основните целеви групи:

- ✚ **спортни аниматори с опит над пет години;**
- ✚ **спортни аниматори със стаж до пет години;**
- ✚ **експерти – преподаватели от висши училища с компетентност в предметната област;**
- ✚ **потребители на кадри, собственици на фирми, развиващи анимационна дейност.**

Основният принцип, залегнал при подбора на **методите**, е отчитайки недостатъците на един или друг от методите, диагностичната процедура да бъде подсигурана така, че недостатъците в диагностично отношение на един от методите, да се компенсира във възможно най-голяма степен с предимствата на друг (§ 3.1.2. **Методи на емпиричното изследване**). Направен е опит да бъдат комбинирани количествени и качествени методи, за да се осигури изчерпателност на получаването на изследователската информация. В емпирично изследване са използвани следните **методи: анкетиране, интервюиране, индивидуалният метод на експертна оценка чрез интервю** с експерта – проведено лице в лице, **методът на експертния консултант** (експертна карта, попълнена от експерта в електронен вид), **целенасочено (изследователско) наблюдение (чрез участие / включено наблюдение)**.

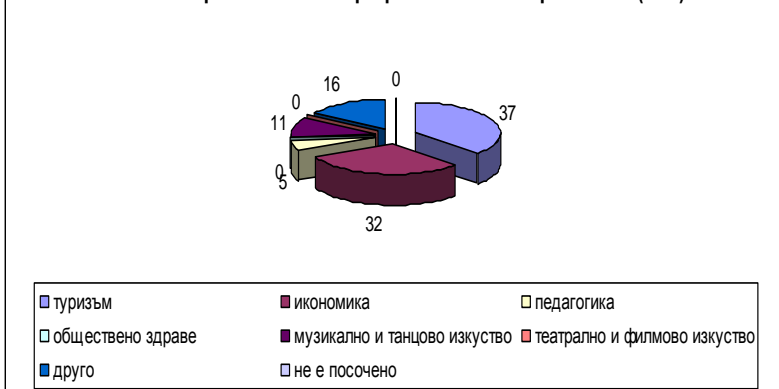
Определянето на диагностичния инструментариум и неговото разработване и апробиране (§ 3.1.3. и § 3.1.4.) е в съответствие с целите на изследването и включва: интервю със **спортни аниматори с опит над пет години** (Приложение № 1); анкетна карта за проучване

мнението на **спортни аниматори със стаж до пет години** (Приложение № 2); експертна карта – интервю за **преподаватели от висши училища** с компетентност в предметната област на спортната анимация (Приложение № 3); карта – въпросник за интервю на **потребители на кадри**, собственици на фирми, развиващи аниматорска дейност (Приложение № 4).

От **анализа на резултатите**, получени от **интервюто със спортни аниматори с опит над пет години (§ 3.2.1.)** интерес представлява тематичната област относно изискванията при **подбора на кадри** за спортни аниматори (технология на подбор и предпочитани професионални и личностни качества). Мненията на аниматорите относно необходимите професионални умения и личностни качества, гарантиращи тяхното успешно реализиране като спортни аниматори са доста различни, но повечето от тях се обединяват около следните: Умения за работа с хора; Разбиране на потребностите на туристите; Дисциплинираност; Комуникативност; Познаване на интересите в различните възрасти; Търпение; Постоянство; Индивидуален подход; Ведрост, отзивчивост, трудолюбивост, отговорност; Емоционално открит човек; Преодоляването на конфликти и стрес; Двигателна и спортна култура; Владеенето на различни спортове; Владеенето на чужди езици; Сценичен и танцов опит; Мотивация за работа.

Проучване мнението на спортни аниматори със стаж до пет години е анализирано в **подпараграф 3.2.2. Анализ на резултатите от проучване мнението на спортни аниматори със стаж до пет години.** Очаквано най-голям дял от анкетираните Фигура № 1 са с образование в професионално направление „Туризъм” – 37% и „Икономика” – 32%, предвид спецификата на работата в морските курорти и подготовката в съответните професионални направления, съответно местата на провеждане на анкетирането. Анализът на отговорите на анкетираните действащи аниматори очертава една противоречива картина относно професионалната им подготовка (в частност и на спортните аниматори), което още веднъж потвърждава изследователската теза за необходимостта от търсенето на връзка между подготовката, подбора и реализацията на спортния аниматор, като обмислена система от действия в контекста на изграждането на един систематизиран, професионален профил, включващ различни компетенции, гарантиращи качество на професионалната дейност на практика.

Вашето образование е в професионално направление (в %):

Фигура № 1

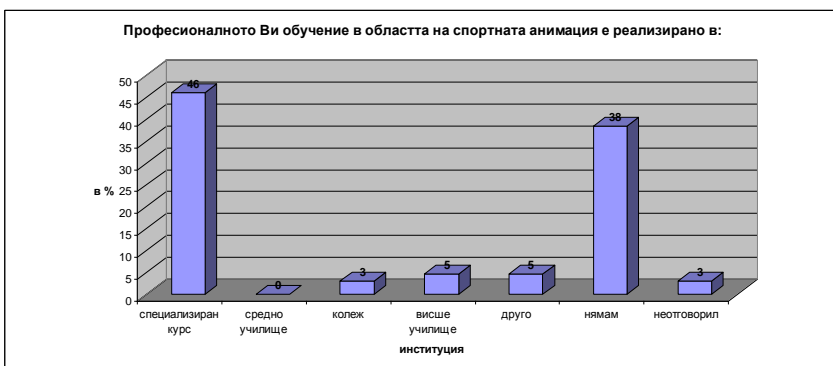
Притеснителен е фактът, че въпреки, положените усилия през последните години в посока акредитиране на магистърски програми по „Спортна анимация” в направление „Педагогика” и „Обществено здраве и спорт”, липсват кадри завършили съответните направления. В случая едва 5 % от анкетираните са завършили образованието си в професионално направление „Педагогика” и „Педагогика на обучението по...” и няма такива, завършили професионално направление „Обществено здраве и спорт”.

Този факт е в противоречие с отговорите на следващия въпрос, където анкетираните посочват, че професионалната им подготовка е в областта на спортната анимация (41%) – Фигура № 2 и 35 % от тях са реализирани именно като спортни аниматори – Фигура № 4. Възниква въпросът дали самооценката на професионалната подготовка, придобита извън институционалното образование, дори само със специализиран курс или може би чрез неформалното образование, което не е валидирано и сертифицирано, е достатъчно основание за аниматорите да твърдят, че имат специализирана спортна подготовка. Или други, които заемат длъжността „аниматор”, като изпълняват и специфични спортно-анимационни дейности и нямат никакво професионално обучение в областта на спортната анимация (38,46%) – Фигура № 3.

Фиг. № 2

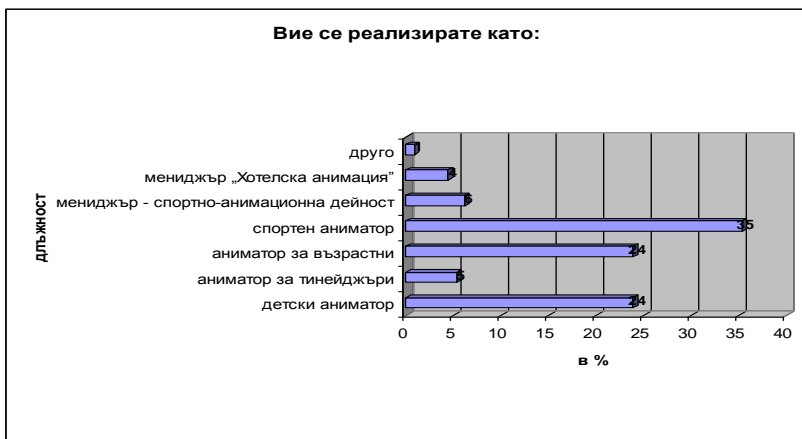
Немалкият дял анкетираните аниматори – 30%, посочили че професионалната им подготовка е в областта на развлекателната анимация, както и тези в художествено-творческа анимация – 11% е до известна степен в синхрон с отговорите на въпроса за професионалното направление, в което са се образовали, а именно – музикално и танцово изкуство (11%). Притеснителен е фактът, че 7% от анкетираните аниматори не отговарят на въпроса относно професионалната си подготовка, което навежда на мисълта, че нямат такава в областта на анимацията.

Фиг. № 3

Тази тенденция на неотговорили или посочили, че нямат професионално обучение се потвърждава и при отговорите на въпроса, къде е реализирано професионалното Ви обучение в областта на спортната анимация - Фигура № 3. Голям дял от анкетираните 38%

консолидират отговора си около „нямам професионално обучение в областта на спортната анимация” или са отговорили „в колеж” – 3%. Това не кореспондира с отговорите на следващия въпрос, а именно че 35% от анкетираните се реализират като спортни аниматори.

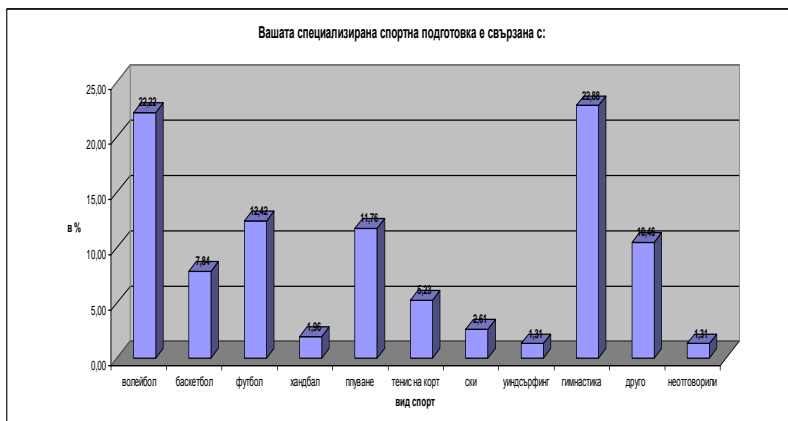

Фиг. № 4

Тази противоречива картина относно професионалната подготовка на аниматорите и в частност на спортните аниматори, още веднъж потвърждава изследователската теза за необходимостта от търсенето на връзка между подготовката, подбора и реализацията на спортния аниматор, като обмислена система от действия в контекста на изграждането на един систематизиран, професионален профил, включващ различни компетенции, гарантиращи качество на професионалната дейност на практика.

Доста неравномерно е разпределението и относно специализираната спортна подготовка, където е налице такава и владението на различните спортове. Голяма част от анкетираните аниматори - 22% владеят волейбол и гимнастика и залагат на тях при реализацията на спортно-анимационните дейности, като след тях с 12% се нареждат футболът и плуването (Фигура № 5). Спецификата на дейността на спортния аниматор и изискването за пълноценно организирана от него двигателна активност на туристите в случая, поставя въпроса относно качеството на специализираната спортна подготовка на аниматорите и разнообразието от спортове, които те владеят, така че да бъде осигурено качеството на анимационната услуга. Това разпределение е неравномерно и по отношение на

месторабота на аниматорите, т.е. в различните хотели в град Несебър, град Обзор, к.к. Албена и к.к. Златни пясъци отговорите на въпроса са доста различни, въпреки, че същността на дейността не се различава особено. Това отново навежда на мисълта, че няма еднозначни критерии относно подбора на кадри в областта на анимацията, нито относно професионалния им профил, характеризиращ се с техните професионални компетенции и роли.

Фиг. № 5

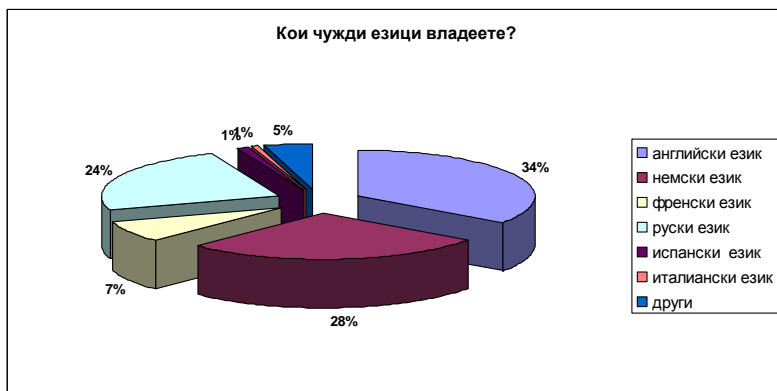
Анкетираните аниматори не оценяват високо нивото на придобитата теоретико-методическа подготовка за реализиране на спортно-анимационна дейност – средно по шестобалната система на оценка тя е 3,45. При отговорите на този въпрос има силна консолидация на мненията на аниматорите, относно важността на подготовката и тяхната оценка на тази подготовка като незадоволителна.

Това кореспондира и с мнението на анкетираните, относно водещото при постъпването на работа като спортен аниматор, където отговорите са ранжирани по следния начин:

- завършено образование в областта на спортната анимация – 65%
- допълнителна професионална квалификация – 56%
- владееене на чужди езици – 53%
- трудов стаж – 23%
- препоръки от предишни работодатели – 12%.

Според анкетираниите аниматори завършването на образование в областта на спортната анимация е определящо при подбора на кадри за заемането на тази длъжност, както и допълнителната професионална квалификация в тази област, ако основната не е в областта на анимацията.

Друг основен акцент в дейността на аниматорите е владенето на чужд език и нивото на тяхната езикова подготовка, в контекста на разнообразието от демографски характеристики на туристите. Над 30% от анкетираниите посочват, че владеят поне два езика, въпреки съмненията относно нивото си. Съществен дял заема владенето от аниматорите на английски (34%) и немски (28%) език, следвани от руски (24%) и френски (7%) език (Фигура № 6).

Фиг. № 6

Незадоволителна е и оценката на аниматорите относно качеството на материалната база, осигуряваща дейности в областта на спортната анимация, въпреки високия клас хотели, чиито аниматори са контингент на изследването, 34% от анкетираниите имат сериозни съмнения относно възможността да разгърнат потенциала си като спортни аниматори с наличната материална база. Едва 16% от аниматорите са напълно удовлетворени от наличната база за реализиране на качествени спортно-анимационни дейности, осигуряващи пълноценна двигателна активност на туристите, съобразени както с техните възможности, така и с техните предпочитания.

Анкетираните аниматори подреждат по следната степен на важност необходимите им умения за *пълноценна реализация като спортни аниматори*:

- комуникативни умения – 52%
- владееене на вид спорт – 50%
- владееене на чужди езици – 48%
- планиране и организиране на спортно-анимационни дейности – 40%
- умение за разработване на собствени спортно-анимационни програми – 37%
- умения за работа в екип – 35%
- справяне с непредвидени ситуации – 32%
- приложение на съвременните информационни и комуникационни технологии – 29%
- творческо прилагане на придобити знания и умения – 27%
- умение да координира отделните мероприятия – 20%.

Анализът на отговорите на анкетираните насочва вниманието към търсенето на връзки между различните групи умения, които предопределят качеството на професионалната дейност. Тази връзка се свежда до определяне на консолидирането на отговорите на респондентите към умения, отнасящи се до социалния опит на аниматорите, както и уменията, касаещи неговата емоционалната интелигентност и зрялост. Анализът насочва и към търсенето на връзки и зависимости между професионалните умения на спортните аниматори и техните лични качества.

Аниматорите ранжират по приоритет следните *личностни качества*, които според тях спортният аниматор трябва да притежава:

- отговорност за собствените решения и действия – 58%
- спонтанност – 52%
- собствен стил в провеждането на спортно-анимационните дейности – 50%
- поддържан външен вид – 42%
- търпение – 38%
- толерантност – 32%
- устойчивост към стрес – 29%
- дисциплина – 22%.

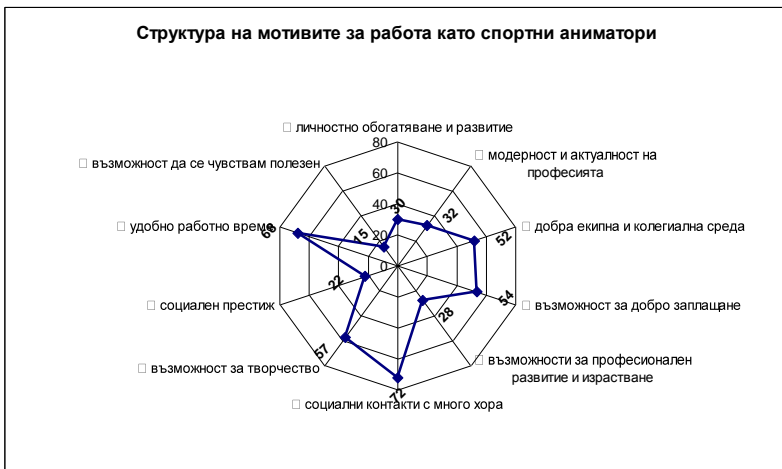
Богатата палитра от личностни качества, които успешно могат да се разглеждат в силата им на лични добродетели и характерни черти, отразяват една положителна тенденция на изследваните лица да представят своята човешка, индивидуална същност чрез спортно-анимационната дейност.

Анкетираните посочват и ранжират по приоритет следните фактори, които ги мотивират за работа като аниматори:

- социални контакти с много хора – 72%
- удобно работно време – 68%
- възможност за творчество – 57%
- възможност за добро заплащане – 54%
- добра екипна и колегиална среда – 52%
- модерност и актуалност на професията – 32%
- лично обогатяване и развитие – 30%
- възможности за професионален развитие и израстване – 28%
- социален престиж – 22%
- възможност да се чувствам полезен – 15%.

Безспорно трудовото поведение и мотивация на персонала е от решаващо значение за успеха на всяка организация, предлагаща различни услуги и отговорна за качеството на продукта.

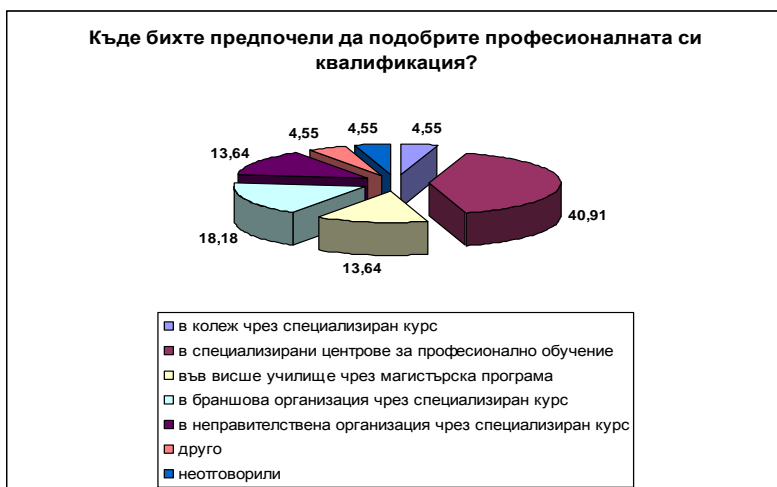
Условията и факторите за мотивация са потвърдени до известна степен и при проучване на мнението на анкетирани аниматори, предвид тяхната ранжираност – Фигура № 7.

Фиг. № 7

Анкетираните аниматори имат известни предпочитания и относно възможностите за тяхната професионална квалификация, повишаване на квалификацията и преквалификация - Фигура № 8. На въпроса „Къде бихте предпочели да подобрите професионалната си квалификация?“ - 40,91% от анкетирани предпочитат това да бъде

реализирано в специализирани центрове за професионално обучение, 18,18% предпочитат да им бъде повишена квалификацията в браншова организация чрез специализиран курс. Да повишат квалификацията си чрез магистърска програма във висше училище е желанието на 13,64% от анкетираните спортни аниматори, като същия дял предпочитат това да стане в неправителствена организация чрез специализиран курс. Тенденцията за повишаване на квалификацията чрез специализирани курсове, е оправдана и предвид спецификата и разнообразието от дейности в областта на анимацията.

Фиг. №8

В § 3.2.3. Анализ на резултатите от интервюто за експерти, преподаватели от висши училища с компетентност в предметната област на спортната анимация всички интервюирани експерти посочват категорично, че основният **фактор, определящ качеството на спортно-анимационните услуги (продукти) е човешкият ресурс** и неговата подготовка и квалификация. Предвид важността на **качеството на спортно-анимационния продукт** и ролята му на конкурентното предимство за цялостната туристическа услуга е от съществено значение диференцирането на факторите, които го детерминират като експертите са поставили на втора и трета позиция след материално-техническата база съответно компетенциите на аниматорите и тяхната подготовка (образователна, професионална и продължаваща).

Въпреки на пръв поглед различните мнения относно предварителната подготовка на кандидатите, собствениците на фирми, развиващи аниматорска дейност, консолидират мненията си относно **най-важните професионални умения и личностни качества**, които следва да притежават спортния аниматор (§ 3.2.4. **Анализ на резултатите от проучването и оценката на мнението на потребители на кадри, собственици на фирми, развиващи аниматорска дейност**). На преден план с най-големи факторни тегла в цялостната изведена матрица от умения и качества се подреждат: *опитът във вид спорт; владенето на чужди езици; комуникативни умения; добри организаторски качества; справяне с кризисни и емоционални ситуации; весел нрав, позитивно („слънчево“) излъчване, усмихнато лице; ентузиазъм за работа; умения за оказване на първа помощ; сериозно отношение към задълженията му, любов към това, което прави; отговорност; самоинициативност.*

Изключително обезпокояващ е фактът, че всички интервюирани собственици на фирми в областта на анимационната дейност посочват, че в тяхната практика няма случаи, в които колежи или висши училища, подготвящи аниматорски кадри, да са се консултирали с тях или да са изпращали студенти на практика.

Успехът на всяка фирма, предлагаща спортно-анимационни услуги, е свързан с качеството на човешкия ресурс, категорични са 95% от собствениците на фирми. Подготовката и качествата на спортните аниматори са определящи за качеството и на спортно-анимационния продукт и са свързани с осигуряването на конкурентното предимство на фирмите.

Ето защо осмислянето на спортно-анимационната дейност като професионална такава, а не временна (сезонна) ангажираност е в основана и на една съвременна концепция за професионалната и образователна подготовка на спортни аниматори в различните образователни степени и етапи. Това е и едно от основанията за търсенето на възможности за функционално и ролево оразмеряване на професионалния профил на спортния аниматор и в основата на разработването на компетентностни модели, които да са в основата на неговата образователна подготовка, подбор и реализация.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Туризмът е най-голямата индустрия в света, а развитието ѝ е свързано с положителното икономическо и социално влияние, като носи допълнителна печалба на всяка държавата и по този начин е много важен подпомагащ фактор за развитие.

Отчитайки растежа на търсенето на международния туризъм, и за да се запази мястото в бизнес средата, туристическите оператори, не само в Европа, но и в световен мащаб, трябва да помислят за единен качествен туристически продукт, който ще отговаря на стандартите за качество.

За превръщането на туризма в приоритетен отрасъл от всяка икономика е необходимо насърчаване на предлагането на разнообразни туристически услуги и продукти, изграждането на модерна база, осигуряването на качествено обучение, подбор и преквалификация на кадри в туризма, развитието на рекламно-информационна инфраструктура. Разнообразието на туристическите услуги може да бъде осигурено, чрез разработването и прилагането на спортно-анимационни програми, от чието качество безспорно се влияе и конкурентоспособността на всяка съвременна дестинация и конкретен бизнес субект.

Според силата на своето въздействие общите мотиви за предприемане на ваканционни пътувания и туризъм са: 1) откъсване от ежедневието, 2) развлечения, приключения, емоции (застъпени във всички възрастови групи), 3) физическо и духовно възстановяване, 4) търсене на социални контакти, 5) здраве, 6) самоизява. Всичко това е в основана на спортната анимация, като специфична човешка активност и роля за цялостното качество и конкурентоспособност на туристическия продукт. Желанието за активна почивка не трябва да се идентифицира едностранно само със спортни занимания, а да се разбира като комплекс от активности – физически, интелектуални, емоционални (преживявания), креативни и социални (общуване), всички в основата на една добре планирана и реализирана спортно-анимационна дейност.

Направеното проучване на актуални идеи, концепции и добри практики по проблемите за същността на конкурентоспособността и качеството в туризма, спортната анимация и за приложението на компетентностния подход при образованието, подбора и реализацията на спортни аниматори, наложи на теоретично равнище:

1. Изясняване на същността на спортната анимация като конкурентно предимство за постигане на необходимото качество на туристическите услуги и продукти;

2. Характеризиране на компетентностния подход и свързания с него комплекс общонаучни понятия и взаимоотношенията между тях, както и на двойката „компетентност/компетенция” в контекста на професионалното поле на спортната анимация, като система от целенасочени дейности и спортния аниматор, като субект гарантиращ тяхното проектиране и реализиране;

3. Систематизиране на основните концепции и варианти за разработване на компетентностни модели, както и на пресечни точки и съчетавания между тях, за да се гарантира възможността за идентифициране на ключовите компетенции на спортния аниматор на нормативно равнище и интегрирането им в компетентностен модел. Създаденият компетентностен модел е в основата на проектиране на професионалния профил и последващите нормативно-резултативни изисквания относно подготовката и реализацията на спортни аниматори.

В процеса на анализите е установено, че професионалната компетентност е сложно интегрално личностно свойство (качество). Тя е структурирана и обвързана с целево-резултативната структура на спортно-анимационната дейност (и в по-широк контекст на туристическата дейност), чрез което се създават условия за формиране и развиване на система от ключови компетенции, като предпоставка за повишаване на конкурентоспособността и качеството на дейността, ирадиращи в различни направления.

Тъй като компетентността като сложно и значимо личностно образувание влияе върху цялостното развитие и изява на личността, то за нейното развиване е необходим системен и цялостен подход. Това наложи да се структурира и операционализира **компетентностен модел** като система от компетенции, интегриращи **знания** и **умения**, приложими в **специфичен спортно-анимационен контекст** и при **изявено отношение** на аниматорите към дейността и резултатите от нея. В този аспект целостта на спортно-анимационните дейности с тяхната съдържателна, процесуална и мотивационна страни дава възможност за пълноценна професионална изява на спортния аниматор, като специално подготвен и подбран субект на дейности, съобразно конкретен компетентностен модел гарантиращ качеството на изпълняваните от него дейности.

Дисертационният труд реализира изследователската си цел, а именно: диференцирането и дефинирането на ключовите компетенции

на спортния аниматор за разработване на интегриран концептуален компетентностен модел в неговата дискриптивна и нормативно-дейностна същност, операционализиран чрез професионалния му профил, гарантиращ конкурентно предимство и качество на спортно-анимационната дейност.

IV. ИЗВОДИ, ПРИНОСИ, ПРЕПОРЪКИ И ПЕРСПЕКТИВИ

Въз основа на проведеното теоретико-емпирично изследване се открояват следните **ИЗВОДИ**:

1. Професионалната ситуация е **насочена към** парадигми, подходи и иновации, свързани с повишаване **качеството и конкурентоспособността в туризма, с личностно-компетентностното развитие** и реализация на спортния аниматор.

2. Разкрита е същността на **компетентностния модел на спортния аниматор**, неговата специфична интегрираност, многопластовост и нормативна определеност.

3. На базата на разработения, **концептуализиран и операционализиран компетентностен модел** са разграничени и идентифицирани основните компетенции на спортния аниматор.

4. **Емпиричното изследване и експертиза** показват убедително необходимостта от търсенето на възможности за проектиране и реализиране на образованието, подготовката, подбора и реализацията на спортни аниматори чрез **приложението на компетентностния подход и разработването на компетентностни модели** в цялост.

5. **Потвърдена е тезата, че** конкурентоспособността на туристическия продукт, като цяло се детерминира от качеството на спортно-анимационния продукт, от компетентността и компетенциите на спортния аниматор, неговата образователна подготовка, подбор и професионална реализация.

6. Изграждането на **профил на спортния аниматор** ще подпомогне както **обективизирането на образователната и професионалната характеристика**, така и нормативното **регламентиране на професията** и издигане на престижа ѝ.

На този етап осъществените резултати и реализираната изследователска визия очертават следните постижения, които имат характер на **НАУЧНИ ПРИНОСИ**:

1. Приноси с теоретична значимост:

1.1. Разкрита е същността и развитието на разбиранията за конкурентоспособността в туризма и ролята на човешкия фактор, както и ролята на **компетентностния подход** в съвременната образователна парадигма за подготовка на спортни аниматори, насочена към пълноценния им подбор и реализация.

1.2. Разграничени и идентифицирани са **основните понятия: „компетентност“ и „компетенция“** в контекста на образованието, подготовката и подбора на спортни аниматори в туризма. Обоснована е **компетентността на спортния аниматор**, като система от компетенции специфични за дейността.

1.3. Разработен е **структурнофункционален компетентностен модел на спортния аниматор**, като са разкрити спецификата на интегрираните в клъстери негови ключови компетенции.

1.4. Направен е обстоен **анализ и характеристика на спортно-анимационната дейност** и свързаните с нея специфики, като е представена и **съществуващата среда по подбора, обучението и практическата реализация** на спортни аниматори.

2. Приноси с практико-приложна значимост:

2.1. Разработеният модел е **основа за операционализация на професионалната компетентност на спортния аниматор** до съответни умения и групи компетенции, конкретизиращи и контекста от дейности в реална практическа среда.

2.2. Направен е сравнителен анализ и експертиза на съществуващите **методики и инструментариум за обучение и подбор на спортни аниматори**, а разработеният модел е основа за тяхното усъвършенстване.

2.3. **Моделът, както и постигнатите резултати**, могат да се използват с висока степен на надеждност при подобни или по-нататъшни експериментални изследвания в областта на спортната анимация за идентифициране и на други компетенции в професионална среда.

Количествено-качественият анализ на теоретико-емпиричните резултати позволява да се отправят някои основни **ПРЕПОРЪКИ**:

➤ Целесъобразно е в обучението да се систематизират и конкретизират възможностите за формиране и развиване на **ключовите компетенции на спортния аниматор** чрез изграждане на цялостна система за подготовка на кадри и регламентиране на тяхната позиция в рамките на професията.

➤ Ключовите компетенции да бъдат изведени като очаквани резултати на ниво учебна документация във всички институции, проектиращи и реализиращи образованието и подготовката на кадри в коментарианото проблемно поле.

➤ Системното и целенасочено прилагане на разработения **компетентностен модел** при образованието и подготовката, подбора и последващата реализация на спортни аниматори ще осигури необходимата **ефективност и конкурентно предимство** на туристическата дейност като цяло.

➤ Използването на компетентностните модели не бива да се осъществява **самоцелно и изолирано** на различни равнища – управленско, образователно, методическо, професионално, а обмислено, спрямо **контекста дейности в спортната анимация**.

➤ Идентифицираните **кълъстери от компетенции на спортния аниматор** следва да са **основа за проектирането на неговия професионален профил и образователна и квалификационна характеристики**.

➤ За повишаване **конкурентоспособността и гарантиране на необходимото качество** на спортно-анимационните продукти са необходими комплексни решения, в основата на които стои по-добрата подготвеност и компетентност на кадрите, реализиращи системата от дейности, характерни за конкретния продукт или услуга.

Както постиженията, така и срещнатите проблеми и трудности в процеса на теоретичната и емпирична работа, очертават **ПЕРСПЕКТИВИТЕ**:

✚ Резултатите от настоящото изследване и разработената изследователска методика ще бъдат използвани като **база за разширяване на изследователската програма** по отношение на конкретизирането на компетенциите чрез релацията „ядро-периферия” в зависимост от спецификата и многообразието от спортно-анимационни дейности.

✚ Разширяване и продължаване на изследователската програма по посока на изследване на личностните особености на спортните аниматори по отношение **корелациите между основните ключови компетенции като основа на идентифициране на личностните профили на спортния аниматор**, като професионални проекции.

✚ Последващ **факторен анализ по отношение на ключовите компетенции** и тяхното „относително тегло” в рамките на професионалната компетентност на спортния аниматор, базирана на разработения компетентностен модел.

✚ Търсенето на пътища за **повишаване качеството на професионалното ориентиране** в областта на спортната анимация чрез **интегриране на усилията на субектите: образователни институции – пазар на труда** в четири направления (1) съдържателно – социално обособяване на трудовата дейност на спортния аниматор, (2) формално – легитимация на професията чрез професионален профил и компетенции, (3) функционално/институционално – реализиране (динамика) на професията – професионална подготовка, конкуренция, подбор и (4) ценностно – престиж на професията и осъзнаването ѝ като система от социални и лични потребности, мотиви, цели.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Deliverska, Ek., St. Ivanov. (2012). Quality evaluation of sports animation services. Activities in physical education and sport, International Journal of Scientific and Professional Issues in Physical Education and Sport, Vol. 2, № 1, ISSN 1857-7687, Скопје, pp 47-51.
2. Деливерска, Ек. (2012). Мотивация и обучение на магистри по спортна анимация. Сп. Спорт и наука, бр. 3, год. LVI, ISSN 1310-3393, с. 87-93.
3. Деливерска, Ек. (2013). Образователният потенциал на спортния аниматор. Сборник доклади от международна научна конференция „Съвременни методи и технологии в научните изследвания“. Изд. „Наука и икономика“, ИУ – Варна, с. 383-388.
4. Deliverska, Ek. (2013). Sports Animators' Educational Profile. Activities in physical education and sport, International Journal of Scientific and Professional Issues in Physical Education and Sport, Vol. 3, № 1, ISSN 1857-7687, Скопје, pp 13-15.
5. Иванов, Ст., В. Жечев, Ек. Деливерска. (2013). Перспективи за развитие на Колежа по туризъм чрез създаване на нова специалност – „Организация на аниматорската дейност в туризма“. Пирински книжовни листи – списание за туристика, бр. IV, година IV. Изд. ЧВУ – „Колеж по туризъм“, Благоевград, с. 32-34.
6. Deliverska, Ek., St. Ivanov. (2014). Competency framework while choosing sport animators. Research in Kinesiology, International Journal of Kinesiology and Other Related Sciences, Vol. 42, № 2, ISSN 1857-7679, Скопје, pp 146-149.